

ЕКСПЕРИМЕНТ ПРОДОВЖУЄТЬСЯ: МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ

«Без прагнення до наукової роботи педагог
неминуче потрапляє під владу трьох педагогічних демонів:
рутини, банальності, механічності»

А. Дистервег

У попередній статті ми поговорили про перші кроки, які потрібно зробити на шляху започаткування експерименту в дошкільному навчальному закладі. Отож, якщо ви визначилися з основною ідеєю нововведення, яке варто перевірити через експеримент, ознайомилися з нормативними документами, які регламентують експериментальну діяльність в дошкільному закладі, проаналізували інноваційний потенціал своєї освітньої установи, готові до складання заявки на проведення експерименту, - варто детальніше ознайомитися із самою методологією експериментального дослідження. У контексті методології дослідження, як правило, говорять про етапи експерименту, застосовані методи, способи обробки даних, узагальнення одержаних матеріалів.

Для початку варто зазначити, що експерименти за складністю, мірою достовірності одержаних результатів та здатністю до відтворення іншими учасниками освітнього процесу можуть бути різні. Серед них виділяють найпростіший рівень, так звану дослідницьку діяльність педагога; складнішими рівнями є дослідно-експериментальна та дослідно-пошукова діяльність педагога (С.Сидоренко, Т.Г.Новикова).

Такий розподіл на рівні за мірою складності добре корелює із професійним зростанням педагога: чим більший у нього досвід в організації експериментальної роботи, тим складнішим, виваженішим і результативнішим може стати його експериментальна чи пошукова педагогічна діяльність. До того ж бути одночасно вихователем і дослідником

досить складно, тому поступове оволодіння дослідницькими вміннями допоможе успішно впоратися із двома функціями.

Кожний педагог дошкільного навчального закладу з відповідною професійною освітою має право ініціювати експериментування. Втім, молодому фахівцю варто розпочинати з елементарним форм дослідницької діяльності, вчитися апробувати та прослідкувати результативність окремих підходів, методів навчання та виховання дітей. Початківець вихователь-дослідник має сам собі дати відповідь на питання: що я хочу змінити, покращити? У чому сутність моїх підходів? Яких результатів я очікую? Як я буду фіксувати результати? Наприклад, молодий педагог у своїй роботі особливу увагу зосередив на театралізованій діяльності дітей, задіявши для цього такий нестандартний підхід, як включення батьків не лише у підготовку спектаклів, написання сценаріїв, а й саму виставу у якості акторів. З часом вихователь помітив, що значно посилився інтерес дітей до цього виду діяльності, розвинулось мовлення, урізноманітнилися емоційні прояви – це і стало підставою, щоб вважати такий підхід вдалим.

Дослідницьку діяльність такого рівня не потрібно оформлювати у вигляді заявки, ці результати роботи вихователя можуть бути в подальшому представлені у вигляді зразкового педагогічного досвіду на засіданні педагогічної ради закладу, районного методичного об'єднання.

Складніші варіанти дослідницької діяльності передбачають розробку заявки (про її структуру та зміст говорилося в попередній статті), вироблення програми експерименту, продумування способів моніторингу і оцінки результатів. За своїм обсягом, змістом та характером викладу такі матеріали можуть претендувати на те, що можуть стати (за бажанням) основою для магістерської чи дисертаційної роботи їхнього автора.

Розглянемо основні етапи педагогічного експерименту.

Підготовка до проведення експерименту (підготовчий етап). На цьому етапі аналізуються теоретичні та практичні здобутки з досліджуваної проблеми. Насамперед, варто проаналізувати статті у фахових виданнях

(«Вихователь-методист», «Дошкільне виховання»); познайомитись із науково-практичними та методичними виданнями, здійснити моніторинг даної педагогічної проблеми в мережі Інтернет. Це потрібно для того, щоб переконатися в новизні і актуальності досліджуваної ідеї та в недостатньому її розкритті. Така форма роботи буде корисна для педагогів-дослідників ще тим, що збагатить уявлення про сутність досліджуваного феномену. Може статися так, що буде відкрита велика кількість нової інформації, кращого досвіду і сама по собі зникне необхідність в проведенні експерименту.

Добре, коли над проблемою працює не один вихователь, а ціла група, тоді можна розділити сфери пізнання. На основі здобутої інформації у своєму дошкільному закладі можна провести педагогічну нараду, методичний семінар, майстер-класи, круглий стіл з батьками, виступити на конференції в Інституті післядипломної педагогічної освіти. Вже на цьому етапі варто порадитися з науковцями, скласти заявку на проведення експерименту, спробувати виробити елементарну програму експерименту.

Вивчення стану освітньої роботи в дошкільному закладі (констатувальний етап експерименту) – можна розпочинати одночасно в рамках підготовчого етапу, одразу як виникне ідея проведення експерименту. На цьому етапі педагог-дослідник має вивчити різні об'єктивні чинники і переконатися, що дійсно в практиці роботи даного дошкільного навчального закладу існують вагомі підстави для подальшого застосування формувальних підходів. Зокрема:

- аналізується стан обізнаності та вихованості дітей (відповідно досліджуваної проблеми);
- вивчаються особливості освітньої роботи в дошкільному навчальному закладі (методи, педагогічні підходи, форми роботи педагога з дітьми);
- проводиться опитування вихователів та батьків на предмет їхнього ставлення до даного напрямку педагогічної роботи, обізнаності, настанов тощо.

Основними методами цього етапу є:

- спостереження за характером поведінки, реакцій дітей та особливостями педагогічних підходів вихователів;
- зрізи знань, вмінь дітей;
- анкетування та опитування батьків та вихователів;
- вивчення продуктів дитячої діяльності;
- експертні оцінки (так називається спосіб прогнозування та оцінки майбутніх результатів дій на основі прогнозів фахівців. Залучені експерти (вихователі, батьки) можуть висловити свою думку щодо найкращих способів мобілізації резервів, підбору методів та прийомів навчання та виховання, залучення додаткових інвестицій, можливих термінів завершення окремих етапів тощо).

Наприклад, якщо планується застосувати певні здоров'язбережні технології, насамперед потрібно проаналізувати стан здоров'я вихованців та ті технології підтримки здоров'я, що вже застосовуються. Варто опитати батьків на предмет їхнього ставлення до зміцнення здоров'я їхніх дітей та тих підходів, які ними застосовуються. Якщо виясниться, що діти часто хворіють, батьки слабо уявляють як можна покращити ситуацію, а в дошкільному закладі немає чіткої програми зміцнення здоров'я дітей, – варто розпочинати педагогічний експеримент з апробації певної здоров'язбережної технології.

Цей етап вимагає застосування найпростіших методів математичної статистики. Це може бути виділення груп дітей з високими, середніми та низькими показниками; виокремлення тенденцій, які найчастіше виявляються; на основі одержаних кількісних даних побудова гістограм, які відображують характер ставлення батьків. Такий аналіз потрібний для того, щоб оцінити ситуацію якомога точніше, і пересвідчитися у необхідності подальшого проведення експерименту. Зрозуміло, що це стане можливим лише за умови введення об'єктивних кількісних критеріїв (які розробляються ще до початку експерименту), але саме за такого підходу і можна одержати реальну картину.

По завершенню цієї частини експерименту можливе обговорення результатів на педагогічній нараді та батьківських зборах, підготовка звітів на міську комісію з організації експериментів, написання статті до часопису тощо. Після того, як стане зрозумілою реальна картина освітньої роботи щодо досліджуваного феномену, можна переходити до наступного етапу.

Наступний етап (формульальний експеримент) – це і є власне сам експеримент, його основна частина, де апробуються підходи, методи, тобто фактори, які можуть вплинути на зміну досліджуваного явища. Цей етап здійснюється відповідно програми, в якій має бути чітко зафіксовано зміст методу, послідовність застосування, кількісні показники. Цей етап – найдовший за часом в структурі педагогічного експерименту і може тривати від кількох місяців – до кількох років.

Звертаємо увагу, що факторів або причин зміни досліджуваного явища може бути багато, тому в процесі експерименту бажано уникати неконтрольованих та незапланованих впливів, щоб не помилитися в оцінці наслідків експерименту. Наприклад, якщо вихователь збирається апробувати методику з навчання дітей малюванню, але при цьому більшість з них займається додатково в гуртках, важко буде однозначно сказати за рахунок чого у дітей покращилися образотворчі навички.

Наступний етап – *контрольний експеримент* спрямовується на перевірку ефективності застосованих підходів. Частіше застосовуються ті ж методи, що і в констатувальній його частині. По завершенні всіх дослідницьких дій, потрібно проаналізувати одержані дані і якщо виявиться, що результати покращилися – експеримент переходить в стадію інноваційної практики.

Окремо хотілося б сказати про таку рутинну частину експерименту, як письмове оформлення його результатів. Кожний етап бажано фіксувати у вигляді протоколів, відеоматеріалів, рефлексивних звітів, довідок про результати, доповідей, статей. Не варто ставитися до цього, як до непотрібної писанини. Саме ці матеріали демонструють і підтверджують хід

експерименту, ілюструють траєкторію творчого пошуку педагога, засвідчують результативність кожного етапу.

І на завершення. Експериментальне дослідження відрізняється від будь-якої іншої роботи педагога високою мірою інтелектуальних зусиль, підвищеною увагою до деталей, розумінням необхідності досягати якомога об'єктивніших результатів. Кожний педагог повинен розуміти, що одержані ним результати можна вважати надійними лише за умови відтворення та повторення запропонованої методики з іншими дітьми і одержання з ними таких же позитивних результатів.